

Mohai V. Lajos

Nusi néném és a bordély emlékműve

Kísértetek lakják a házat, kéretik zárás előtt távozni.

Kedvenc írómról emlékeztet ez a mondat, aki a Balkán misztikus történeteinek időzött szívesen. A múltó évek sok hasonló mondatot rögzítenek az emlékezetben, és ezek értelme megváltoztat régi képzeteket; ezért egyetlen írás sem lehet önvallomás, ahol pőrén áll az ember a világ elé. Megjelenik előttem gyermekkorom városából egy elhanyagolt épület, salétromvirágos falakkal, betonhabarcsba tapasztott téglákkal; hosszú utcafrontja és magas ablakai, előttük csorba könyöklőkkel, jobb napokat idézett. Itt volt a Rákóczi utca egyik bordélya.

Az íróasztalomba gyömöszölt cetlik közt találtam egy borítékot, rajta ez állt: „KÍSÉRTÉTEK LAKJÁK A VÁROST, A BORDÉLY KÍSÉRTETEI.” Ezt írtam rá vastag filctollal; sok éve lehetett, nem emlékeztem rá. A betűk kissé kifakultak, de pontosan olvasható volt a kézírásom, mert minél többet írtam kézzel, rájöttem, hogy torzulnak a kisbetűim, változik és hanyagabbá válik az írásképe, ami csak nehezen kibogozható később, jobb, ha nagybetűt használok; előrelátásomnak most élveztem az eredményét, ráadásul a szöveg írógéppel készült.

Két rövid bekezdés volt, idemásolom őket.

Az első: „A falak a pusztulás bűzét izzadták ki magukból. A penészes falépcsők egykoron gyötrő szenvedélyek tanúi voltak. Az épület évtizedekig szeretők és öngyilkosok vérdús szentélye, pokoljárások helyszíne. A kikinlódott boldogság piszka benne ragadt a falakban, nem lehetett kiséprúzni onnan. A nyomor élveteg színháza, mely annyi szereplőjét jutatta a tönk szélére. Sötét folt a városon; alantas vágyak és mohó ábrándok emlékműve, bordély.”

A második: „A bordély a háború után cserbenhagyta a várost, és a város ekkora árulásra nem volt fölkészülve. A hölgykoszorút deres hajú urak egy, a kíváncsi szemektől távoli, félreeső majorban bújtatták el Varasdon. Ki-ki ment, amerre látott.

A háború után a város előljárói bontásra ítélték az épületét, de aztán – máig kideríthetetlen okból – megkegyelmezték neki; mintha valami mágnesség védte volna, valami titokzatos erő vette volna körül, mintha csak a sok roskatag épület közül ezéért fájdukt volna meg a szív. Pedig sejtették, hogy az idők végezetéig anyák átkozódását sodorja majd a szél a város fölött, ha nem takarítják el a bordélynak ezt az emlékművét.

Kísértetek lakják a várost, a bordély kísértetei.

Kísértetek lakják a házat, kéretik zárás előtt távozni.”

Nem így történt, azóta is áll az épület, ahová olykor elzarándokoltam én is, mert Nusi néném ott jutott szükséglakáshoz. Varrónő volt, igen szemrevaló asszony, sugdolóztak is a háta mögött. Egy kis bujaságért nem ment a szomszédba; panasza se volt oka, hogy a bujaság ne jönne a házához. Jött, jött. Egészséges lélek volt, rosszindulat és irigység vette körül a hétköznapokon, vasárnap pedig még inkább.

Amikor földídezem korai ábrándjaimat, Nusi néném törékeny árnyalakja suhan felém. Péntek esténként rakott szoknyában állított be hozzánk. Azt a szoknyát mindenki észrevette az utcában, az asszonyok figyelmét éppúgy fölkelte, ahogyan a férfiakét. Ilyenkor arra a kacér gyógyszerésznőre hasonlított a Tavasz utcai patikából, aki a kórház fölkapott sebészének a felesége volt, és akire irigykedtek városszerte. A patikusnő szépsége a híres olasz színésznőkével vetekedett, és a filmcsillagok képei előtt sokszor álltak meg sóvárogva az emberek, mert a Béke mozi műsora a Sugár utca elején egy üveges vitrinbe volt fölrajkszögezve. A szép gyógyszerésznő vonásai engem is megragadtak, sokszor meglestem a Teleki utcai néma suszter műhelyéből, ahová a javításra váró cipőkkel küldtek. A suszter fiatal ember volt, Nagyanyám a mise után ismerkedett meg az anyjával, akivel együtt élt. „Vidd a cipőket a Némához!”, szölt a Nagyanyám, ha arra került a sor. A jólelkű suszter mellett órákig elüldögéltem, miközben dolgozott. A műhelyt a csiriz és a bőr szaga töltötte be, szerencsémre egyikre sem voltam érzékeny. A helyszín egy hosszú udvar végében álló féltetős épület volt, az ablakán keresztül ráláttam a Katonarét házaira és a gyógyszerertár hátsó részébe, ahol a kenőcsöket és egyéb szereket készítették.

Péntek esténként ezért mindig eszembe jutott a szép gyógyszerésznő, amikor Nusi néném is csábító dívának öltözött, kontyba fonta a haját, körömcipőt viselt, amelyen a lakk meg-megcsillant a lámpafényben, mert mielőtt elindult volna a városba, nálunk illegette magát a tükörben. Ott, ahol Anyám is öltözködött, és ahol a tüköraljához fiókok tartoztak, ezek lapján köralakú csipketerítőn nippes és egy zöldes fényű üveghal díszeskedett.

Ünnepélyességgel készülődtem minden alkalommal, és utólag elárulhatom, hogy a Nusi nénémnél tett látogatásaim nem merültek ki a családi kapcsolat kötelességszerű ápolásában, amire pedig adtak a népek Kanizsán, mi is, tehát könnyű dolgom volt, magamra vállaltam a feladatot – én hálásnak éreztem, a szüleim kevésbé.

Már a ház hangulata magával ragadott.

Kifeszített dróton villanykörtek pislákolnak, az ereszek alól kocsonyás, szürke köd ereszkedett alá az udvarra. Az aládúcolt függőfolyosók a levegőben lógtak. A korhadt fenyőlapok recsegő hangot adva belappadtak a lépések súlya alatt. Az épület, a szájhagyomány szerint, Ferenc József uralkodása idején, majd később is sokcsillagos bordélyként szolgált; közönsége válogatott urakból állt, halkszavúakból és harsányakból, többnyire családokból. A diszkréció háziszabály volt, elpirulni nem szabadott, biztosítani kellett az intimitást. Köd előttem, köd utánam. A házba, a messze földön híres kanizsai kurvákhoz, a Muravidékről és a régi vármegye legtavolabbi csücskéből is jöttek úrfélék, jobb módú kuncsaftok.

A meghívót mellőzni sziveskedjenek.

Az örömlányok utódjai, fittyet hányva a szocialista erkölcs szabályaira, a hatvanas évek elején ott tanyáztak délutánként a Fölsőtemplom előtti korzón, ahol munkaidő után nyüzsgött a város. Taxik is várakoztak a bazaltkockás szervizúton, és akárcsak a kifestett nők, ezek is a város látványosságai közé tartoztak, mert az a kis oszlopra szerelt telefon, amellyel fuvarra hívták őket, időnként berregve megszözlalt, és akkor a járókelők egy pillanatra odasandítottak, mielőtt folytatták volna az útjukat, nemcsak a kocsikra, hanem azokra a mutatós lányokra is. Mindenki biztonságban érezhette magát. Ló és lovas hegyre hágnak.

Hittanórára menet városunknak ezen a részén láttam a legszebb körömcipőt viselő nőt; a Jézus Szíve plébániatemplom előtti tér ékszerdobozának számító Muskátli cukrászda teraszán ült finoman keresztbevetett lábbal. Csupa sejtelem volt, arcomba szaladt a vér. A cukrászdában olasz kamionsofőrök az asztal alatt árultak női harisnyát, nyugati cigarettát és a slágernek számító négerbarna orkánkabátot. Szép pénzt hozott ez a feketézőknek, az orkánkabát bizonyos presztízst jelentett, mert szeles és esős időben négerbarna színbe öltözött a város, aki csak tehetette, ezt viselte. És mindenkinek jutott belőle.

Visszatérve a régi bordélyvilághoz: a megyei urak állítólag rengeteg harisnyapénzt áldoztak az erotika azon mutatványaira, amelyekben részesültek, a város alsóbb köröknek megtépzott gazdasági helyzetén némileg javítva ezáltal. Mint később olvastam róla, az élete egy szakaszát bordélyházi bentlakóként élő Krúdy Gyula bordélyszótára szerint az örömházi hálapénzt az elégedett ügyfelek harisnyapénzként folyósították.

A boldog békeidők e dekadens nyoma élt és virult a hatvanas évek közepén Kanizsán. Ahogy a háborús viszontagságok ellenére az épület is megőrzött külsején valamennyit egykori rendeltetéséből: homályba vesző kapualjon lehetett bejutni egy jobbra és balra is elágazó hosszanti folyosóra; a folyosók fölkevezett udvart fogtak közre, ahol az elmaradhatatlan, cserepekbe ültetett muskátlik nyíltak. Az udvar díszkrét árnyékba borult, akárcsak a lakások ablakai; a helyiségekben nappal is égett a villany, ez alól csak az udvarról nyíló konyha volt kivétel. Az ajtók kora reggeltől késő estig nyitva voltak, hogy beszippantsák azt a kicsinyke fényt, ami bevilágított oda. A sárgás hajópallóval lerakott kapualjban festett domborművek maradványai indázó virágminták nyomait őrizték. A falak meszelésén pajzán képek sejlettek át: az egyikken meztelen párt lehetett látni, egy férfi női mellbimbót morzsolgatott. A vérforraló jelenetek már a szerelmi szolgáltatás részét képezhették. Hevesebben kezdett dobogni a szívem, mihelyst elmélyültem a rajzok tanulmányozásában, és próbáltam kikövetkeztetni, hogy az idő mit emésztett föl ezekből az emlékjelekből.

A falak erotikus párát leheltek ki magukból. Tetszhetett volna Krúdynak is. Az írásaiból tudom, hogy a bordély az élet és a halál „regényes” metaforájává változott át az elmúlásra fogékony íróembereknél. A bordélynak saját mítosza alakult ki, akárcsak a korán sötétedő, a melankolikus hajlamúakat öngyilkosságba kergető őszi estéknek. A prágai osztrák Franz Werfel pedig egyenesen a „cs. és kir. jelzővel” egészítené ki a bordély fogalmát; ez megragadott. Szerinte a „régii kettős Monarchia” félhivatalos értékítélete szerint már-már politikai intézményeként a bordély – főleg a luxusváltozata miatt – több volt egyszerű nyilvánosháznál, ahol az intim szolgáltatások céljára létrehozott kellemes környezetben, a társadalmi hierarchiának is megfelelő illetan szerint folyt a társasági élet. Ő a cseh fővárosban filozófiai-történelmi analógiát talált a bordélybeli ravatalállítással a Monarchia haláltusájához, egy másik író, Hunyady Sándor Kolozsváron, a periférián kedélyes, ironikus játékot űz a századelő polgári „békéjével”. A képmutatásba az is belefért, hogy a novella főszereplője, Kelepei, az ideáit földadó cinikus bölcsész a történet szerint beköltözzön egy nyilvánosházba, és a hazatalálás analógiájára mintegy ott rendezze be az életét.

A Rákóczi utcai házban sárgásszürke árnyékban álltak a kimustrált bútorok te-tejére kirakott virágok. Pirosak, sárgák, zöldek. Legjobban a pletyka névre hallgató futónövényter szerettem, szaladt szerteszét, amerre látott, meg a fikuszt, mert tudtam

városunk regényes figurájáról, Fikusz Karcsiról, aki az idegenlégiót is megjárta. Hírhedt verekedő volt, ami a múltjából következett, vagyis a múltja nem tagadta meg Fikusz Karcsit, ezért nagy becsben tartották a kocsmai népek. Egy szál maga elbirt három szeneslegénnyel, ami abban az időben nagy szó volt.

A folyosón átható pinceszag terjengett. Elmélyültem a rajzok maradványainak tanulmányozásában, és próbáltam rájönni arra, hogy mit ábrázolhattak. Azért annyira már nem voltam ártatlan, hogy ne villanyozódtam volna föl, még ha az ártatlanságomat csak Dr. Fritz Khan *A szerelem iskolája* című művével vesztettem is el, ágy alá dugva a téglaszínű könyvet, ha épp rajtakapni akart valaki, nem tudván, min is kapna rajta. Azokban az átszellemült pillanatokban mindig távoli Nagynénemen járt az eszem. Ő lett a katalizátora szexuális fantáziálásomnak.

Mindent beleadtam:

„Akarod látni a zalai szelídesztenyéket?“, villant felém a tekintete.

Akartam.

„Én elég nagy kalandor vagyok azért még a lerobbant rétegek alatt“, folytatta fennhangon, szinte megszedülve a boldogságtól.

Úgy beszélt, mint egy sok vihart megélt bölcsészlány ötvenévesen. Három házasság, a baráti társaság meg körbeér. Nagy mutatvány. Kockázat nincs. De erről csak jóval később lett fogalmam. Akkor, ott a bordély emlékművében, mely szorosan összeforrt szerelmi épüléssel, még nem voltam felnőtt.

Tehát, hogy visszatérjek a kezdőponthoz, Nagynéném törekeny árnyalakként suhant felém Dr. Fritz Khan *A szerelem iskolája* című művének tanulmányozása közben. [Igazságtalan lennék önmagamhoz, ha nem vallanám be, hogy legjobban a *Földi és égi dolgok*-fejezetet szerettem.] Az biztos, hogy a Nagynénémnek az életben volt mivel kereskednie: viselkedése kacér volt, járása kecsesen himbálódzott kicsinyke ridiküljével, magas sarkú körömcipőt hordott, és mindig úgy öltözött, hogy a férfiak szeme a vonalaira tapadjon, duzzadt melleire és a ringó derekára. Személyes kvalitásairól állítólag a fél város meggyőződött. A fiatalabbak számára is használható lehetőséggel kecsegtetett ez. [Nem ő ült keresztbevetett lábbal kisvárosi Vénuszként a Muskátli cukrászda teraszán.]

Pizskált minden, esdekeltem, folytassa!

És a zalai szelídesztenyék tulajdonosa beszélt, beszélt. Fájdalmas részletekben és magabiztosságban nem volt hiány. A szenvedélyről és a kielégülésről kiselőadást tartott; e fogalmakat igen szemléletes módon érzékeltette. „Lesd el a mozdulataimat“, szólított föl. Beszélt a női fantázia szövevényes voltáról. Természeti kincsnek tartotta. A gyöngédség és az erő következett. Kéz a kézben járnak. Egy egész életet kitöltő feladatot rótt rám az egykori szerelmi fészek falai között, amikor utamra bocsátott: „Szögezd az ágyhoz, akit csak lehet, mert nem szabad egyetlen nőnek sem reménytelenül megöregednie! Erre figyelj mindig, ez a férfi legnagyobb erénye, ez a figyelem. Úgy vedd, mint paptól áldozáskor az ostyát”!

„Megpohonyállak, ha valami rosszat hallok rólad!” – fenyegetett meg fölemelt jobb mutatójával szelíden Anyám.